

BORSA'DA KISA DÖNEMLİ HAREKETLERLE KAZANÇ PEŞİNDE OLAN OYUNCULARIN (TRADER) ANALİZİ¹

ANALYSIS OF TRADERS SEEKING PROFIT WITH SHORT-TERM MOVEMENTS IN THE STOCK EXCHANGE

Mustafa Şeref Akın ²

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 30.06.2022
Kabul Tarihi: 24.02.2023*

Öz

Makalede borsadaki kısa dönemli oyuncuların borsayla tanışmaları, yatırım hazırlıkları ve psikolojik durumları incelenmiştir. 10 tane kısa dönemli borsa oyuncusuyla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Oyuncular borsaya girişten önce eğitimin önemini ve eğitimsizlikten dolayı yaşadıkları zararları vurgulamışlardır. Oyuncular resmi bir eğitim kurumunu takip etmemişler, genellikle tecrübeli oyuncuların sosyal ağ çevrelerinden referans yoluyla sundukları teknik eğitime erişim sağlamışlardır. Borsada oyuncu olmalarındaki ana motivasyonları bağımsız bir işte maddi olarak ferah için yaşamaktır. Oyuncu olarak kalabilmenin en önemli şartı borsada kaybedildiğinde stresin ve üzüntünün vermiş olduğu duygusal yıpranmışlığı önlemekte yatmaktadır. Kazanmanın hazzını yaşamak kadar kaybetmenin acısını da yönetilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yaptıkları zararlar karşısında psikolojik şoku farklı rahatlama yöntemleriyle atlarmaya çalışmışlardır. Psikolojik şoku atlattıktan sonra zararı geride bırakıp çıkış stratejisinin disiplinli şekilde uygulanmasının gerektiğini vurgulamışlardır. Atlamayan oyuncular ciddi psikolojik rahatsızlıklar geçirmişlerdir. Bu kadar duygusal yıpranmaya değecek bir iş olup olmadığı tartışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Borsa oyuncusu, kısa vadeli, psikoloji, eğitim

JEL Sınıflaması: D14, G4

Abstract

In the article, the short-term traders' acquaintance with the stock market, their investment preparations and their psychological state are examined. In-depth interviews were conducted with 10 short-term stock market traders. They emphasized the importance of education since they experienced the losses due to lack of education before entering the stock market. There is not an official educational institution, but they are generally accessed by reference through the social network circles of experienced players. Their main motivation for becoming a trader in the stock market is to live financially well in a self-employed -independent- business. The most important condition to continue as a player is to be able to manage stress, sadness, and emotional weariness. They stated that the pain of losing should be managed as well as the pleasure of winning. They tried to overcome the psychological shock with different relaxation methods in the face of the loss they had done. After getting over the psychological shock of loss, they emphasized the need to leave the damage behind and implement the exit strategy in a disciplined manner. Traders who could not overcome this stress had serious psychological disorders. Whether it's a job worth such emotional wear and tear is debatable.

Keywords: Day Traders, short-term, psychology, education

JEL Classification: D14, G4

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2023; 8(1) ,16-23 / DOI: 10.29106/fesa.1138644

² Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, mustafa.akin@Erzincan.edu.tr, *Erzincan – Türkiye*, Orcid: 0000-0002-1850-9118

1. Giriş

Borsalarda sık pozisyon değiştirenlere “oyuncu” denmektedir. Amaç borsada al-sat işleminde karı alıp en kısa zamanda işlemden çıkmaktır. Bu makalede kısa vadeli oyuncularla derinlemesine görüşmeler yapıp finansal kazanç ve kayıplarda yaşadıkları süreçlerin analizi yapılmaktadır.

Günlük ile kısa dönemli oyuncuları değer yatırımcısı kavramını ayırmak gerekir. Değer yatırımcısı potansiyel değeri yüksek olan hisse senedini uygun fiyattan alıp uzun süreli tutmayı hedeflemektedir (Graham vd., 2006). Örneęin değer yatırımcısı olan Warren Buffet bir hissenin en az 10 yıl tutulması gerektiğini belirtir (Stephens, 2022). Günlük oyuncu (day trader), borsalarda günlük alım satım yapar, günü sadece nakit tutarak kapatır. Ancak günlük işte borsada arzu edilen hareketlilik yakalanması zor olmasından dolayı kısa vadeli oynamak daha fazla fırsatı doğurmaktadır. Kyröläinen (2008) günlük oyuncunun işlem hacminin hisse senedi fiyat oynaklığı ile ilişkisini göstermiştir. Bu makalede kısa vadeli oyuncuların analizi yapılmıştır.

Çalışmada üç konu üzerinde durulmuştur. İlk safhada kısa vadeli oyuncu olma yolunda borsa ile tanışma ve almış oldukları eğitimler sorulmuştur: Kısa dönemli oyuncu olarak nasıl bu işe başlamıştır? Aldıkları eğitim var mıdır yoksa yapılarak öğrenilen bir iş midir? Eğitmenleri kimlerdir? İkincisi, bu çalışmanın esas unsuru olan kısa vadeli oyuncuların yaşadıkları stresli durumlara karşı tutumları sorulmuştur: Kısa vadede olası yüksek kazanç ve kayıplara karşı tutumları nasıldır? Zarar karşısında yaşadıkları tepkileri nelerdir? Üçüncüsü izledikleri borsa stratejiler ve zarar durumlarında izledikleri telafi yolları incelenmiştir: Büyük zarara uğrama durumlarında ekonomik olarak nasıl telafi etmişlerdir?

İktisatta kısa dönemli ve özellikle de günlük fiyat tahmini yapılamayacağı görüşü hakimdir. Rastlantısal yürüyüş yaklaşımı (Random Walk) fiyat oynamalarının "seri olarak bağımsız" olması ve geçmişin ilerdeki fiyatın gidişatı için işaret olmadığını savunur (Coother, 1964; Malkiel, 1973; Fama, 1965). Çalışmada bilimsel yaklaşımların aksine kazançlarını kısa dönemli hareketlerle elde ettiklerini iddia edenlerin yaşadıkları deneyimler incelenmektedir. Hisse senedi, yabancı para (fx), kripto borsaları gibi oynak piyasalarda kısa vadeli al-sat yaparak gelir elde kişilerin duygusal durumları, psikolojileri, tutumları bu tarzda yatırıma hedefleyenler için önemli mesajlar taşıyacaktır. Literatürde ağırlıklı olarak niceliksel verilere dayalı olarak performans ve tutum analizleri vardır. Kısa vadeli oyuncuların aklından geçenleri, duygusal iniş ve çıkışları anlayabilmek için literatürde nadiren kullanılan nitelikli yöntemle araştırma yapılmıştır. Bu çalışma sayesinde akademide az bilinen bu oyuncu grubunun düşünce tarzları anlaşılacaktır. Gençlerin kolay para kazanma olarak görebilecekleri borsa oyunculuğun gerçek şartları ortaya konacaktır.

2. Literatür Taraması

Jordan ve Diltz (2003) Amerikalı günlük oyuncular üzerindeki araştırmasında kaybeden oyuncuların kazananlara göre iki katı olduğunu göstermişlerdir. Ayrıca sadece %20'sinin kâr marjının yüksek olduğunu bulmuşlardır. Barber vd. (2014) Tayvan borsasındaki günlük oyuncularla elde ettikleri çıkarımlar benzerlik göstermiştir. Çok azı (%1) masraflar hariç pozitif getiriler elde edebilmişlerdir. En üst sıradaki ve en alttaki spekülátörler arasındaki getiri farkı büyüktür. Günlük oyuncular arasındaki beceri farklılığı finansal piyasaların önemli bir özelliği olduğunu iddia etmişlerdir. Oyuncular arasında kazanç performansları çok yüksek derece farklılık (heterojenlik) ve kaybedenlerin ağırlıklı olduğu bir şekil göstermektedir (Kuo ve Lin, 2013). Elde edilen bulgular ışığında günlük oyunculuğun çok riskli ve karlı bir iş olmadığı anlaşılacaktır.

Yatırımcının aşırı öz güveninin yüksek zararı doğurduğu iddia edilmektedirler (Kuo ve Lin, 2013). Kayıplar karşısındaki tutumları, günlük oyuncuların yalnızca kendilerine aşırı güvenmediklerini, aynı zamanda bilgileri önyargılı bir şekilde yorumladıklarını gösterir (Kuo ve Lin, 2013). Ancak bu araştırmalarda günlük oyuncuların sürekli kayba rağmen neden halen oynamaya devam ettikleri üzerine bir açıklama getirmemişlerdir. Az da olsa kazanan oyuncuların ardındaki beceriler araştırılmamıştır. Ayrıca bu çalışmada tespit edildiği üzere alınan eğitim ve bir sosyal ağ içinde oldukları konusunda bir araştırma yapılmamıştır.

Minimum başlangıç sermayesi ile çok para kazanmanın nispeten kolay bir yolu algısı günlük oyuncuların popülaritesini çarpıcı bir şekilde büyötmüştür. Gelişmiş yazılım ve gerçek zamanlı hisse senedi piyasalarına erişim sayesinde bireylerin profesyonellere karşı başarılı olacakları iddia edilmiştir. Günlük ticari oynayan firmaların veya bireylerin yatırımcılara göz aldıkları riskleri ortaya koymadıkları raporlarda vurgulanmıştır (Jordan ve Diltz, 2003).

Lo vd. (2005) günlük oyuncuların alım-satım esnasındaki psikolojilerini araştırmışlardır. 80 gönüllü günlük oyuncudan beş haftalık bir eğitim programı süresi boyunca günlük duygusal durum anketleri kullanılarak veriler elde etmişlerdir. Sonuçlar ekonomik performansın (kar ve zarar) kişilerin duygusal durumlarını ciddi şekilde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Ancak bu çalışma bir eğitim programı ve anket üzerinden katılımcılar ile gerçekleşmiştir. Gerçek hayatta elde edilen bir deneyim paylaşılmamıştır. Fenton-O'Creevey vd. (2004) yatırım

bankalarında çalışan 118 profesyonel yatırımcı arasında başarılı oyuncuların duygularını daha iyi kontrol ettiklerini tespit etmişlerdir.

Türk akademik literatüründe günlük ve kısa vadeli profesyonel oyuncular üzerine araştırmaya rastlanmamıştır. Bu tip oyuncuların kendilerini ortaya koymamaları, ulaşmanın zor ve kapalı grupların içinde olması akademik bir çalışmanın yapılmasını engelleyen önemli faktörlerdir. Türk akademik literatüründe borsaya yatırımcıları demografiye, gelire, yatırım yapış modeline, tecrübelerine, teknik bilgilerine ve vadeye göre değerlendirilmiştir.

Yatırımcıların demografik olarak yaşları ve bununla birlikte ekonomik gelirleri yükseldikçe borsaya yatırımları artmaktadır (Akbulut ve Kaderli, 2009: 225; Kaderli ve Yeşildağ, 2013). Yüksek gelir, yatırımcının daha fazla risk alabilmesini sağlamaktadır (Anbar ve Eker, 2009; Gümüş vd. 2013). Ancak yaş açısından ters U şekli söz konusudur. Yaş (ve dolayısıyla gelir) arttıkça riskli yatırımlara kayılmakta ama bir yaş sınırından sonra riskli yatırımları azaltılmaktadır (Akbulut ve Kaderli, 2009: 225). Anbar ve Eker (2009) yatırım kararlarında cinsiyet faktörlerine bakmışlardır. Çalışmalarına göre, erkeklerin daha çok riske girdiklerini ortaya koymuşlardır (Gümüş vd., 2013; Saraç ve Kahyaoğlu, 2011; Kahyaoğlu (2011). Anbar ve Eker (2009) ve Kahyaoğlu'nun (2011) çalışmalarında gösterildiği gibi erkek yatırımcılar çevrelerindeki görsel ve yazılı yayın kuruluşlarının haberlerini arkadaşlarıyla paylaşarak sürü davranışı göstermektedirler (Demir vd., 2011; Öztürkkal, 2013). Yaş ve cinsiyet dışında eğitim seviyesi arttıkça daha fazla borsaya yatırım yapılmaktadır (Gümüş vd., 2013). Eğitimsiz kişilerin borsayı şans olarak görme eğilimlerinde oldukları görülmüştür (Akbulut ve Kaderli, 2009).

Hisse senedi konusunda bilinçli yatırımcıların portföy farklılaştırması modelini takip ettikleri tespit edilmiştir (Akbulut ve Kaderli, 2009: 225; Yeşildağ ve Özen, 2015: 96). Özellikle çeşitlendirme tecrübeyle ve eğitimle artmaktadır (Akbulut ve Kaderli, 2009: 225). Borsa analiz yöntemleri daha eğitimli kesim tarafından kullanılmaktadır (Yeşildağ ve Özen, 2015: 96). Halbuki profesyonel destek sayesinde bilinçli yatırım imkânı artacaktır (Yeşildağ ve Özen, 2015: 79)

Literatürde vade konusu genel yatırımcılar açısından ele alınmış ama kısa vadeli oyuncular açısından incelenmemiştir. Demir vd. (2011) yatırımcıların büyük çoğunluğunun yatırım sürelerinin 3 aydan kısa olduğunu göstermektedirler. Demir vd. (2011) işlem süresinin sıklaşmasının karı düşürdüğünü belirtmektedirler. Kahyaoğlu (2011) ve Karamustafa (2002) yatırımcıların kısa vadeli spekülasyon kazanç peşinde olduklarını göstermişlerdir.

3. Metodoloji

3.1 Araştırma Grubu

Araştırmanın evreni Türkiye çapında kısa dönemli (hisse senedi ağırlıklı olmak üzere, forex, kripto) borsalarında tam zamanlı oynayanlardır. Profesyonel olarak bu işi yapanların geçirmiş oldukları deneyimleriyle ilgili yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakatta anahtar sorulara karşı oyuncuların verdikleri cevaplara göre şekillenmiştir. Oyuncuların vermiş oldukları ifadeler üzerinden tekrar sorular sorulmuştur. Özellikle içsel düşünce, duygusal reaksiyon ve rehber prensipler olan derin bilgilere odaklanılmıştır (Batson, 2009: 28-38; Brown, 2007: 35-65; Young, 2015: 30-40; Akın, 2022).

3.2.Örnekleme

Ampirik verilerin toplanması için 10 oyuncuyla 2022 yılında görüşülmüştür. Nitel metotta araştırmacı sayısını belirleyen doyum noktasıdır. Ancak konunun ve insanların homojen olma şartıyla 9-17 arasında yeterli olduğu vurgulanmıştır (Hennink ve Kaiser ,2022). Konuşmacılar kodlama olarak x1, x2,... olarak adlandırılmıştır.

3.3.Veri Analiz Yöntemleri

Oyunculardan elde edilen veriler çıkarım, kavram ve ana kavramlar olarak belirlenmiştir. Elde edilen çıkarımlar öncelikle psikolojik durumlarına göre gruplanmıştır. İtalik olarak yazılanlar konuşmacıların ifadeleridir.

4. Bulgular

Borsa oyuncularının ilk başlamaları sonrasında eğitim almaları, yaşadıkları psikolojik stresler ve bunları aşma yolları bulgularda gösterilmiştir. Psikolojik olarak aşamayanlar bırakma kararı almayı düşünmüşlerdir.

4.1.İlk başlangıç: Alternatif Bir Hayat Kurma İsteği

Borsaya girme para kazanmanın yanında alternatif bir yaşam kurma amacıyla başlanmıştır. Bir kuruma bağlı olmadan bağımsız çalışma ihtiyacı vardır. Çevresindekilerden duyanlar olduğu kadar kendi ihtiyacı doğrultusunda araştırarak merak edenler olmuştur. Büyük paraların kazanılacağı hayal edilmiştir. Özellikle kripto paralarda sosyal medyadaki reklamlar ilgi çekicidir.

Dışarıdan kazananları görerek ve duyarak etkilenererek borsaya merak ettim 1

Kazanılan para ile zgrlgm elde etmek istedim 1

evremdekilerin Yahudiler'in borsa sayesinde zenginleştiklerini söylediklerinden borsada ticaret yapmak istedim.2

Sosyal medyadaki kripto paralar üzerine reklamlardan duydum ve araştırma yapmaya başladım. 3

Kişisel araştırma ve abamla borsaya başladım. 6

İşim çok stresli olduğu için kimseye hesap vermeden stressiz rahat ortamda para kazanmanın yollarını aradım. İşimi sevmediğimden borsa da kazanç sağladıkça işimden ayrılmak istiyorum. 8

4.2.Borsaya Giriş ve Eğitim

Borsaya iki türlü giriş yapılıyor: Kendi kendine borsada oynayarak veya eğitim alarak. Sonunda, kendi kendini borsada oynayalar hatalarından ders alarak eğitim almaya başlıyorlar. Amerika'daki Electronic Traders Association tahminine göre günlük oyuncu olarak başlayanların işi öğrenme süreci olarak kabul edilen süre 3 ile 5 ay arasındadır. Bu dönemde ağırlıklı olarak para kaybetmektedirler. Sonrasında %60'nın aylık ortalama 25.000 USD olarak kazandıklarının, %40'nın aylık ortalama 7000 USD kaybettiklerini hesaplanmıştır (Jordan ve Diltz, 2003). Burada elde edilen bulguya göre işte öğrenilerek elde edilen bilgiler kadar bir eğitime ihtiyaç olduğu yönündedir.

Kr işlem yaparak ilerleyemeyeceğimi anlayarak eğitim aldım. 1

Eğitim alınmadığı takdirde bütün sermayenizi kaybetmek mümkün. 5

Borsada teknik bilginin ve eğitimin önemini kısa dönemli oyuncular vurgulamışlardır:

Eğitim alınmadan ve sermayesiz giren herkes kaybetmeye mahkumdur çünkü çok kısa zaman dilimlerinde her şey değişebilir ve cahil işlemlerden kaybetmenin verdiği psikolojik baskıdan sağlığınızı kaybedebilirsiniz 5.

Eğitime verdiğim paranın karşılığını ancak öğrendiğim teknik bilgiyi gerçek pozisyon aldıktan sonra anlayabiliyorum 2.

Analiz yaparak işlem yapmak daha sağlıklıdır 3.

Forex'de teknik bilgi bilerek öğrenerek gerçekleşen volaliteyi kaırmanızı engeller 5.

Forex işleri çok tehlikeli, eğitim almadan girdiğim için para kaybettim ve bir daha da oynamadım.9

4.3.Eğitmen Bulunması

Eğitim alınabilecek resmi bir kurum olmayıp, bir sosyal ağ içinde referans ile bir eğitmen bulunmaktadır.. Eğitim ve eğitmen için uzun arayışlara girmişlerdir.

Güven verecek ve paranızın karşılığını alacak eğitmen arayarak geçirdim. 1

Amerika'da eğitim aldığım zamanlar borsa konusunda uzmanları araştırdım 2.

Eğitimde güvenilir bir kişi araştırdım. 5

Eğitim alacağım kişiye çok iyi taradım ve bulduktan sonra sadece para kazanma değil ama psikolojimi nasıl muhafaza edeceğimi öğrendim. 9

İyi bir eğitmenin creti yüksektir: Eğitime 60 bin lira vermeme rağmen verilen bedelden pişman olmadım 6.

4.4.Borsa Oynarken Para Kazanmanın Dayanılmaz Hazzı

Para kazandıktan sonra yaşadıkları hissi mutluluk, umut, sevinç olarak tanımlamaktadırlar. ngrleri sonucunda elde ettikleri kazançla gurur duymaktadırlar. İşte çalışırken aylık maaşıyla oyuncu olarak kazancını ne kadar çok kazandığını göstermek için karşılaştırmaktadır.

Sermayeye ek para gelmesi diğer günler için umutlu oluyorum 1

Risk alarak bu işe girdiği için mutluyum. 2

Hesabıma 360 bin TL eklendiği günkü sevincimi anlatamam. 3

şunu hayal edin hesabınıza 10 bin dolar yatıyor ve mutlu oluyorsun. 5

Sonraki süreçte keyiflide olsa ama ne terler akıtıyorum! 5

Para kazanmak kesinlikle mutluluktur zira hesabına her ay artı rakam ekleniyor. 7

Zarar kaçınılmaz ama bir haftada kazanılan para 1 aylık kazanca eşit olduğundan inanılmaz mutluluktur. 8

Güvendiğim kişiyi dinleyerek paramı kriptoya yatırdım, 30 bin liram 300 bin lira oldum artık psikolojik sorunlarım kalmadı ve çocuklarıma yatırım yapacağım. 9

4.5.İki Sır: Eğitim Aldıkları Kişilerin Kimliği ve Büyük Zarar Miktarları

Eğitmenlerinin kimlikleri konusunda ketum davranmışlardır. Usta-çırak ilişkisine benzer bir yapı ve yakınlık var. Bu eğitim ilişkisi resmi bir eğitim formatından çok bir sır olarak “el verme” olarak ilerliyor.

Eğitim aldığım bir kişiydi (ismini saklıyor) (6)

Zarar miktarı ile ilgili sorudan dolayı sessiz kalmaktadırlar. Muhtemelen yaşadıkları büyük acıyı gizlemek için rakamları telaffuz etmemektedirler.

Zarar.... 7

Zararım(8)

Sermayesini yarisını kaybedip, ...(rakamı söylemekte sessiz kaldı) 10.

4.6.Borsa Oyunculuğunda Kilit Unsur Psikoloji

Zarar ettikten sonra psikolojilerini nasıl yönettikleri bu kısa dönem borsa oyunculuğuna devam etme veya bırakma da ana sebepleridir. Kaybettiklerinde stres, duygusal olarak yıpranma, mutsuzluk yaşamaktadırlar. Özellikle bakmakla yükümlülüğü olan kişiler kayıplarını çevresine bir ihanet etmiş gibi görmektedirler.

Başlarda hisse senedi alıp kazanç sağladıktan sonra para kaybedilir ve her şeye kötüye gidebilir. 1

İlk başlardan iyi giderken sermayemi yarisını kaybettikten sonra psikolojimi yönetmek zor oldu 1

Para kazandığında her şey çok güzel ama kaybettiği durumla karşılaşp zarar ettiğinde duygusal olarak çok hırpalanıyorum. 3

Para kaybettiğimde mutsuz oluyorum ve psikolojim bozuluyor, gerçekten psikoloji yönetmekte zorlanıyorum. 4

Büyük zararımı aldığım eğitimler sayesinde çıkarttım ama stresli geçti 6.

6 aydır yaptığım zararı çıkarmakla uğraşıyorum üstelik bakmakla yükümlü olduğum ailem var, onlara ihanet etmişin gibi geliyor. 8

Kayıplardan sonra yeme-içmeden kesiliyorum, çevremdeki kişilere güler yüzlü olamıyorum. 8

Birikimleri kaybetmekten istenmediği için kazanmaya odaklanmak stresli olur. 6

Demo hesaptan ziyade kendi sermayenize geçtiğinizde stres ve arkasından psikoloji devreye girmesiyle yönetemez ve düşünemez oluyorsunuz. 9

Ciddi paralar kaybettikten sonra duygulara yenik düşüp psikolojik sorunlar yaşıyor. 10

Borsa da yaşanan kayıplara hocam küçük rakamlarla çıkartırız demesine rağmen artık kuvvet ve sabır kalmadı. 10

Psikiyatriste gidip ilaca başlayanlar olmuş: Kayıp ettikten sonra borsadan uzaklaştım, doktora gittim, ilaçlar kullanmaya başladım ama sürekli aklıma geliyor. 9

4.7.Psikolojilerini Düzeltmek İçin Uyguladıkları Stratejiler

Kaybeden herkes üzüntü yaşamaktadır ama üstesinden gelmek için farklı stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler aşağıda sıralanmıştır:

Kendini en baştan kaybetmeye hazırlama: *Borsaya girerken para kaybetmeyi göz önüne alarak girdim bu sebeple para kaybettiğimde psikolojim bozulmadı 4. borsaya başlamadan önce kaybın olacağını kabul ederek kaybı nasıl minimize edeceğimi araştırdım 10.*

Doğada sakinleme: *Zarardan dolayı kötü olmuş borsadan uzaklaşarak doğaya kendimi atarak sakinleştim.* 7

Mücadeleci olmaya şartlandırma: *Sürekli başarılı olmak isteriz, dua ederiz ve hayallere kapılırız ama borsanın gerçekleri serttir, her yenilgiden üzülmeyen ayağa kalkıp tekrar başlamak gerekir.* 5

Karının zararını 6rtterek yaşayarak, kendini 6d6llandirme: sağladığım kazançla keyif yaşadım. 3
Kazançlarım ile yapacağım sevdiğim hobileri d6şun6r6m ve kendimi 6d6llandirim. 6

Hobilerle uğraşma: Zarardan dolayı kendini mahvetmek yerine hobilerime y6neldim. 5

Çocuklarla oynama: Çocuklarımla oynayarak psikolojimi y6netiyorum. 8

Profesyonelce davranma: Profesyonellik zarar ederken duygu hissetmediğin ve kazanca odaklanmaktır (7). bu yola zengin olmak için değil ama profesyonel olmak için ıktım.

Sakin kalma: Tatmin g6r6len kazançlar da sakın kalarak işlemi kapatmalıyım.3 . Zarar ettiğimde psikolojimi bozmamak tekrar kazanmanın yoludur 10.

Eğitim alma: Eğitim alma ve eğitmenle hareket psikolojik yıkımlara karşı en iyi 6nlemdir. Borsada rahat psikoloji ile işlem yapmanın 6nemini vurgulamışlardır:

Stresli bir iş ama kazancı iyi, eğer gereken eğitimi almazsanız sadece zarar eder ve psikolojinizi bozulur.5

Eğitim alınmadan ve sermayesiz giren herkes kaybetmeye mahkumdur çünkü çok kısa zaman dilimlerinde her şey değişebilir ve cahil işlemlerden kaybetmenin verdiği psikolojik baskıdan sağlığınızı kaybedebilirsiniz. 5.

Hocama danışarak işlemler açtığım için psikolojim rahat. 10.

Eğitmenimin uyarısıyla zengin olma hayalini yaşayıp sonunda y6ksek kayıp olacağına istikrarlı para kazanma hedefi kurdum. 8

4.8.Zarardan çıkışta 6z6me Odaklanma

Zarar olduktan sonra psikoloji y6netimi yanında çıkış planını uygulamak çok 6nemlidir. Burada zarara odaklanmak yerine 6z6me y6nelmek en kritik unsurdur. Eğitmenin kritik bir rol6 de çıkışa odaklanma konusunda telkin etmezdir.

Kaybettiğimde planımdan sapmamak tekrar kazanca geçmek için çok 6nemli. 6

Hocamın 6đrettiđi gibi zararlardan kurtulmak için sakince işlemlerimi açtım. 2

Zarar ettiği zaman zararına değil onu nasıl ıkartacağıma odaklanırım 2

Zarar olduktan sonra tekrardan alış veya satış işlemleri açarak zamanla çıkarmak ama bunu yaparken ne terler akıttım! 5

4.9.Kadın Borsacıların Durumu

G6r6şmede kişinin cinsiyetine, sosyo-demografik 6zellikleri g6re soru sorulmamaktadır. Sadece yaşadığı deneyim 6zerinden gidilmektedir. Ancak kısa d6nemli borsa oyuncularını ağırlıklı olarak erkek olmalarından dolayı g6r6şme yapılan kişiler arasında sadece bir kadın vardır. Onun aktarımına dayanarak çevresindekilerin şaşkınlık yaşadığını ifade etmiştir.

Kişilere borsacıyım dediğimde kız olmamdan dolayı şaşırdılar. 10

Kadın olarak erkeklerden daha duygusal olduğumdan dolayı gerçek hesaba başlamadan 6nce korku vardı. 10

5. Sonuç

Borsayı (hisse, forex, kripto gibi) tanıma kimi oyuncular için ilk zaman bir tesad6fte de olsa, temelde hepsi 6zg6r, m6reffeh bir yaşam için borsada oynamaya başlamışlardır.

Amerikan h6k6metinde borsa denetleyici kurumu SEC (Securities and Exchange Commissions) g6nl6k oynamayı kumarla 6zdeşleştirmiştir. Raporlarında, sonunda b6y6k paralar ve hatta t6m sermayelerini kaybettiklerini iddia etmiştir. Bu sebeple g6nl6k oyuncuların başlangıç sermayesi ve yatırımcı ilişkileri olmak 6zere bir takım d6zenlemeler getirmiştir (SEC, 2000). Bu çalışmada kısa d6nemli oyuncuların kumar oynamadıkları g6r6lm6ştir. Belli bir eğitim ve mantık silsilesi 6zerine oyuncular pozisyon almaktadırlar. Ancak kısa d6nemli olarak borsa hareketlerinden gelir elde etmeye çalışmanın çok stresli bir s6re olduğu anlaşılmıştır. İyi bir teknik eğitimle bu işe girişte elzemdir. Kısa vadeli oyuncu olarak para kazanmanın yolu iyi bir eğitmede eğitim ve sonrasında eğitmenin y6nlendirmesiyle beraber hareket etmeye dayalıdır. Kuo ve Lin (2013) daha deneyimli bireysel yatırımcıların daha agresif g6nl6k ticaret davranışı sergilediğini ve geçmiş deneyimlerinden ders çıkarmadıklarını g6stermişlerdir. Ancak bu çalışmada ilk deneyimsizliklerinden ve kayıplarından sıkı ders çıkardıkları anlaşılmıştır. Burada 6zellikle bir eğitim arayışına girmelerini tetiklediği anlaşılmıştır.

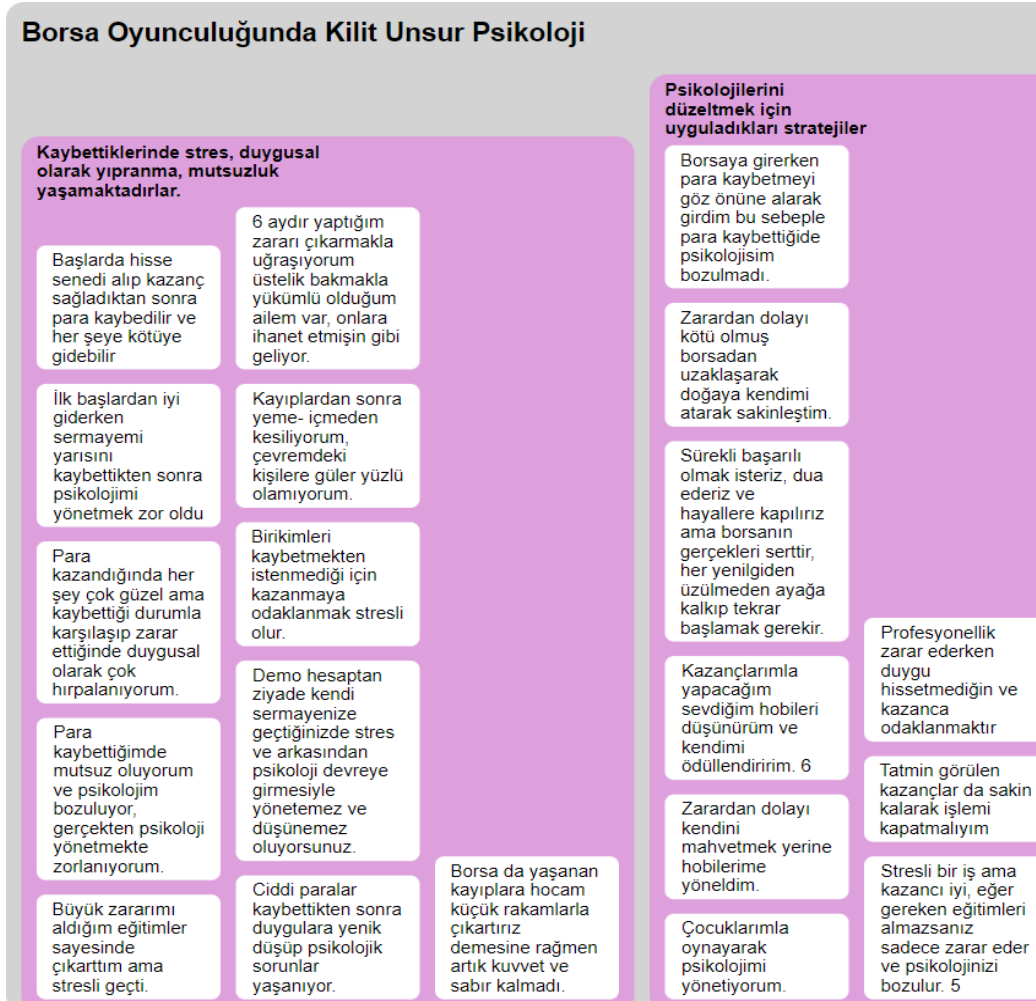
Resmi bir eğitim kurum yerine ağırlıklı olarak sosyal ağlar aracılığıyla bir eğitmenle tanışılmaktadır. Oyuncular eğitmenlerin kimliklerini açıklama konusunda oldukça ketum davranmışlardır. Usta-çırak ilişkisi vardır. Eğitmeden hem teknik analiz hem de motivasyon dersleri almışlardır. Ayrıca eğitmenle pozisyon açanlar ve hatta sermayelerini eğitmene devredenler vardır.

Oyuncunun sektörde kalıp kalmayacağını psikolojisini yönetmesi belirleyecektir (şekil 1). Yüksek miktarlı zararın siniye çekilmesi ve aksiyon alınması psikolojiyi iyi yönetmesine bağlıdır. Aksi halde depresyona girme, kendisini suçlama, hayattan keyif almama oyuncuyu oldukça yıpratıyor. Bu süreç borsayı bırakma ve depresyon ilaçlarını kullanmaya kadar gitmektedir. Burada acı süreci hızlıca atlatıp çıkış stratejisine odaklanabilme ve soğuk kanlılığı bozmama kritik öneme sahiptir. Bu açıdan iyi eğitmenin rolü çok önemlidir. Çünkü oyunculara nasıl sakinleştireceklerinin yolunu göstermektedir. Borsada oynama dışında başka bir işle düşünceleri meşgul olma yardımcı olmaktadır. Doğru eğitmenle kurulan diyalog ve O'nun tecrübelerinden faydalanma başarılı bir yöntem olarak gözükmektedir.

Özellikle borsa oyuncusu olma yönünde karar verdiklerinde, ilk tecrübe dönemlerinde az sermaye ile oynamaları sonrasında sermayeyi arttırmalarında fayda vardır. Çünkü teknik analiz ve psikolojiyi yönetme tecrübeyle pekiştii anlaşılmıştır. Ancak bu kadar stres ve üzüntüyü göğüslemeye değip değmeyecek bir iş olması yönüyle bir soru işaretidir. Psikiyatrik tedavi olmaya gidecek kadar vahim durumlara düşmektedir.

Bu makale ile kısa dönemli oyuncuların kayıp ve kazanç durumlarında psikolojileri konusunda önemli veriler elde edilmiştir. İleri ki çalışmalarda, ekonomik kazançları, günlük rutinleri, takip ettikleri eğitim programlarının içerikleri, çevresiyle ilişkileri gibi birçok farklı konularda oyuncuların davranış modelleri incelenebilir.

Şekil 1. Kısa Dönemli Oyunculara Psikoloji Yönetimi

Kaynakça

- AKBULUT, R. ve KADERLİ, Y. (2009). şanlıurfa il Merkezindeki Borsa Yatırımcılarının Profili ve Bu Yatırımcıların Hisse Senetlerine Yatırım Yapma Sürecini Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (43), 212-226
- ALTAY E., (2008). Sermaye Piyasasında Sürü Davranışı: İMKB’de Piyasa Yönünde Sürü Davranışının Analizi. *BDDK, Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 2(1), 27-58.
- ANBAR A. ve EKER M., (2009). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyo-ekonomik Faktörler, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 129150.
- BARBER, BRAD M.; LEE, Yİ-TSUNG; LİU, YU-JANE; ODEAN, T. (2014). The cross-section of speculator skill: Evidence from day trading, *Journal of Financial Markets*, 18, 1-24.
- COOTNER, Paul H. (1964). *The random character of stock market prices*. MIT Press.
- DEMİR, Y., AKÇAKANAT, T., ve SONGUR, A., (2011). Yatırımcıların Psikolojik Eğilimleri ve Yatırımcı Davranışları Arasındaki İlişki: İMKB Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 117- 145.
- DOUGLAS J. J. & DİLTZ J. D. (2003) The Profitability of Day Traders, *Financial Analysts Journal*, 59:6, 85-94,
- FAMA, E. F. (1965). Random Walks In Stock Market Prices. *Financial Analysts Journal*, 21 (5): 55–59.
- FENTON-O’CREEVY, M., NİCHOLSON, N., SOANE, E., P. WİLLMAN (2004). *Traders: Risks, decisions, and management in financial markets*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- GRAHAM B., ZWEİG, J., BUFFET, W. (2006). *The Intelligent Investor Rev Ed.*. Harper Business
- GÜMÜŞ, F.B., KOÇ M., ve AGALAROVA M. (2013). Bireysel Yatırımcıların Yatırım Kararları Üzerinde Etkili Olan Demografik ve Psikolojik Faktörlerin Tespiti Üzerine Bir Çalışma: Türkiye ve Azerbaycan Uygulaması. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(6), s.71-93.
- KADERLİ, Y., (2001). Bir Hisse Senedi Oluşturmada Çeşitlendirme Olarak Banka Hisseleri, ADÜ, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- KADERLİ, Y., ve YEŞİLDAĞ, E. (2013). Aydın İlindeki Borsa Yatırımcılarının Profili ve Bu Yatırımcıların Hisse Senedi Yatırımlarını Etkileyen Faktörleri İncelenmesi. *Dayanışma Dergisi*, Sayı: 119, 16-28,
- KAHYAOĞLU, M.B., (2011). Yatırım Kararlarına Etki Eden Çeşitli Duygusal ve Psikolojik Faktörlere Maruz Kalma Düzeyi Üzerinde Cinsiyetin Rolü: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 29-51.
- KAHYAOĞLU, M.B., ve ÜLKÜ, S., (2012). Temsililik Hevristikinin Algılanan Risk Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 53-59.
- KARAMUSTAFA O., (2002). *Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Risk-Getiri Tercihlerinin Ampirik Analizi*, Yönetim, 13(43), 21-27. Karan, M. B., (2013). Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi, Gazi Kitabevi, 4. Baskı, Ankara.
- KORKMAZ, T. ve CEYLAN, A., (2010). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, Bursa.
- Kuo, Wei-Yu ve Lin, Tse-Chun (2013). Overconfident individual day traders: Evidence from the Taiwan futures market. *Journal of Banking & Finance*, 37, 9.
- KYRÖLÄİNEN, P. (2008). Day trading and stock price volatility. *J Econ Finan* 32, 75–89.
- LO, A. W. REPİN, DMİTRY V. , STEENBARGER, B. N. (2005). Fear And Greed In Financial Markets: A Clinical Study Of Day-Traders. *NBER Working Paper* 11243
- MALKİEL, BURTON G. (1973). *A Random Walk Down Wall Street* (6th ed.). W.W. Norton & Company, Inc.
- ÖZTÜRKAL, B., (2013). Bireysel Yatırımcı Davranışı Analizi: Anket Çalışması. *İktisat İşletme ve Finans*, 28(326), 67-92.
- SARAÇ, M., ve KAHYAOĞLU M.B., (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 5(2), 135-157.
- SEC. 2000. Special Study: Report of Examinations of Day-Trading Broker-Dealers. SEC, Washington, DC.

STEPHENS, R. (2022). Warren Buffett on the Importance of a 10-Year Holding Period.
<https://www.gurufocus.com/news/1831986/warren-buffett-on-the-importance-of-a-10year-holding-period>

YEŐILDAĐ; E ve ÖZEN, E (2015). UŐak İlindeki Hisse Senedi Yatırımcılarının Profili ve Yatırım Kararlarını. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 1/2, 78-102.